

ՀԱՍՏԱՏՈՒՄ ԵՄ
ՀՀ Սյունիքի մարզի
Մեղրի համայնքի ղեկավար
Բ.Զաքարյան
«15» 02 2023թ.

ՀԱՎԵԼՎԱԾ
ՀՀ Սյունիքի մարզի
Մեղրի համայնքի ավագանու
15 փետրվարի 2023թ. 4-Ա Որոշման

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍՅՈՒՆԻՔԻ
ՄԱՐԶԻ ՄԵՂՐԻ
ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՔԱՂԱՔԱՇԻՆԱԿԱՆ
ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԱՐԶԻ ՄԵՂՐԻ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՔԱՂԱՔԱՇԻՆԱԿԱՆ ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ

Սույն կանոնադրությամբ սահմանվում են Հայաստանի Հանրապետության Սյունիքի մարզի Մեղրի համայնքի տարածքում քաղաքաշինական գործունեության իրականացման առանձնահատկությունները՝ ելնելով համայնքի պատմականորեն ձևավորված ավանդույթների և պատմաճարտարապետական միջավայրի պահպանման անհրաժեշտությունից:

I. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐ

1.1. Համայնքի քաղաքաշինական կանոնադրությունը, մշակվում և հաստատվում է գոտևորման նախագծի կազմում՝ հավելվածի տեսքով:

1.2. Համայնքի ավագանու կողմից հաստատվելուց հետո քաղաքաշինական կանոնադրությամբ ամրագրված պայմանները ներառվում են համայնքի ղեկավարի կողմից կառուցապատողին տրամադրվող ճարտարապետահատակագծային առաջադրանքում՝ համապատասխան դրույթներ ամրագրելով առաջադրանքի ձևի «Լրացուցիչ պայմաններ» բաժնում:

II. ՀԱՄԱՅՆՔԻ (ԲՆԱԿԱՎԱՅՐԻ) ՔԱՂԱՔԱՇԻՆԱԿԱՆ ԱՎԱՆԴՐՈՒՅԹՆԵՐԸ (Ճարտարապետության առանձնահատկությունները և շինարարության տեխնոլոգիաները)

2.1. Համայնքը սահմանակից է Իրանի Իսլամական Հանրապետությանը /սահմանի երկարությունը 42կմ է/, Ադրբեջանի Հանրապետությանը և Նախիջևանի Ինքնավար Հանրապետությանը: Հանրապետությանը բնորոշ սոցիալ-տնտեսական, ժողովրդագրական և մյուս հիմնախնդիրները համայնքում դրսևորվում են ավելի ընդգծված սրությամբ, որոնք կապված են որոշ առանձնահատուկ գործոնների հետ. մայրաքաղաքից ունեցած մեծ հեռավորությանը, տրանսպորտային հաղորդակցության այլընտրանքային միջոցների բացակայությանը, սահմանամերձ, լեռնային, փախստականներով բնակեցված, սակավամարդ և սակավահող բնակավայրերը: Մեղրի համայնքը գտնվում է ՀՀ Սյունիքի մարզի հարավում, 390 մ-ից՝ ([Մեղրու կիրճ](#)) մինչև 3904 մ ([Կապուտջուր](#)) բարձրությունների վրա: Ունի լեռնային կտրտված մակերևույթ: Հյուսիսում և հյուսիս-արևելքում [Մեղրու լեռնաշղթան](#) է, արևմուտքում՝ [Չանգեզուրի լեռնաշղթան](#): Տարածքի զգալի մասը զբաղեցնում է [Մեղրու կիրճը](#): Կան [ոսկու](#), բազմամետաղային, [պղնձի](#), [մոլիբդենի](#), նեֆելինային սիենիտի, [երկաթի](#), [կրաքարի](#) հանքավայրեր: Տիրապետում են անտառային ու ալպյան մարգագետնային լանդշաֆտները:

Կլիման չոր մերձարևադարձային է, բարձրադիր մասերում՝ ցուրտ լեռնային: Հունվարի միջին ջերմաստիճանը 1 °C-ից մինչև -12 °C է, հուլիսինը՝ 8-26 °C, տարեկան տեղումները՝ 250-700 մմ, վեգետացիայի շրջանը՝ 40- 230 օր: Խոշոր գետը պետական սահմանով հոսող [Արաքսն](#) է: Տարածքով են հոսում [Մեղրի](#), [Տաշտուն](#), [Կարճևան](#), [Մալև](#) և այլ գետեր: Գործում է [Կարճևանի ջրանցքը](#):

Համաձայն ուսումնասիրված տարածքում կատարված ինժեներակրթական հետազոտությունների տվյալների, կարելի է հանգել հետևյալ եզրակացությունների.

1. Հետազոտվող տարածքը գտնվում է ցածր լեռնային շրջանում՝ 794-1200մ բացարձակ բարձրությունների սահմաններում:

Ունի չոր սուբտրոպիկ կլիմա:

2. Գեոմորֆոլոգիական տեսակետից տարածքում առանձնացվել են հետևյալ էլեմենտները՝

Ա - էրոզիոն դենուդացիոն լանջեր, ինտրուզիաների բնական ելքերով

Բ - Մեղրի գետի և նրա վտակների հուները

Վ - վերհունային դարավանդներ

Գ - V-ձև չոր ձորակներ

3. Տարածքի երկրաբանական կտրվածքին մասնակցում են չորրորդական հասակի էլյուվիալ, դելյուվիալ-պրոլյուվիալ և ալյուվիալ առաջացումները, ինչպես նաև վերին էոգեն ինտրուզիաները:

4. Հիդրոերկրաբանական տեսակետից ուսումնասիրվող տարածքի գրունտային ջրերը կապված են Մեղրի գետի հետ և համարվում են հունատակային ջրեր, պատկանում են սուլֆատ-հիդրոկարբոնատ-կալցիումային տեսակին, համարվում են ոչ ագրեսիվ ցանկացած թափանցելիության բետոնի նկատմամբ::

5. Վտանգավոր ֆիզիկաերկրաբանական պրոցեսներից և երևույթներից տարածված են մակերևույթային էրոզիան՝ մթնոլորտային տեղումներից, ձորակային էրոզիոն, սելավային երևույթները, Մեղրի գետի կողային և հունային էրոզիաները և քարաթափվածքները:

6. Համաձայն ՀՀ ՇՆ II-2.02.-94 ուսումնասիրված տեղամասը մտնում է III (երրորդ) սեյսմիկ գոտու մեջ: Տեղամասի գրունտային պայմանների գործակիցը (Ko) ըստ թ.1.3 աղյուսակի կազմում է 1.0: Տեղամասի հաշվարկային սեյսմիկությունը սպասվող առավելագույն արագացման (g) արտահայտմամբ կկազմի

$$A_{max}=0.4g \times 1.0=0.4g:$$

7. Ելնելով շինարարության համար պիտանելության աստիճանից, ինժեներական պատրաստվածության աշխատանքների ծավալից և բնութագրից, տարածքում առանձնացվել է երեք ինժեներակրթական շրջան՝

- բարենպաստ (30%)
- պայմանական բարենպաստ (30%)
- ոչ բարենպաստ (40%)

Ավելի մանրամասն տես ինժեներարեկրաբանական քարտեզը:

Ներկա եզրակացությունը հիմք կարող է հանդիսանալ միայն նշված տարածքի միկրոսեյսմաշրջանացման և գոտիավորման համար և չի կարող ծառայել առանձին կառույցների նախագծման համար: Դրա համար կպահանջվեն ավելի մանրամասն հետազոտություններ:

Տնտեսության կարևոր ճյուղերն են հանքարդյունահանող ու սննդի արդյունաբերությունը, գյուղատնտեսությունը: Գործում է 2 արդյունաբերական ձեռնարկություն: Արտադրանքի ծավալով առաջնակարգ են [Ագարակի պղնձամոլիբդենային կոմբինատը](#), պահածոների գործարանը:

Գյուղատնտեսության առաջատար ճյուղերն են այգեգործությունը, պտղաբուծությունը (արևադարձային կուլտուրաների մշակությամբ հանրապետությունում գրավում է առաջնակարգ տեղ), անասնապահությունը:

2022 թվականի ուսումնական տարում համայնքում գործում է 9 միջնակարգ, 1 հիմնական դպրոց , 1 միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատություն , 1 գեղագիտության ազգային կենտրոն, 1 արվեստի դպրոց, 1 գրադարան, 1 մշակույթի տուն , 2 մանակապարտեզ ,1 հիվանդանոց:

Մեղրի խոշորացված համայնքը կազմավորվել է 2016 թվականի սեպտեմբերին ՀՀ Սյունիքի մարզի Մեղրու տարածաշրջանի բոլոր 13 համայնքների խոշորացման արդյունքում՝ «Հայաստանի Հանրապետության վարչատարածքային բաժանման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» 2016 թվականի հունիսի 17-ի ՀՀՀՕ-100-Ն օրենքով:

Այն ընդգրկում է Մեղրի և Ագարակ քաղաքային, ինչպես նաև, Ալվանք, Այգեծոր, Գուդեմնիս, Թխկուտ, Լեհվազ, Լիճք, Կարճևան, Կուրիս, Նոնաձոր, Շվանիձոր, Վահրավար, Վարդանիձոր և Տաշտուն գյուղական բնակավայրերը:

Մեղրի համայնքի հատակագծային-տարածական կառուցվածքը կրում է մասնատված բնույթ՝ կապված տարածքի ռելեֆային բարդ պայմանների հետ: Բնակավայրի կառուցապատումը զարգացել է Մեղրի գետի երկայնքով՝ ափերի երկու կողմով լանջերին սփռված գծային կառուցապատման սկզբունքով:

Համայնքում հիմնական կառուցապատումը սկսվել է 1950-ական թվականներին՝ 2-4 հարկայնությամբ տիպային շենքեր: Շենքերը կառուցվել են կրող պատերի սկզբունքով, ինչով և պայմանավորված է դրանցում պատուհանների և բացվածքների փոքր չափերը: Հիմնական շինանյութ է հանդիսացել տուֆը և բազալտը:

1970-ական թվականներին սկսվել է միաձույլ ե/բ կրող կոնստրուկցիաններով կարկասապանելային 3-9 հարկայնության բազմաբնակարան շենքերի շինարարությունը: Շինարարության ողջ ընթացքում երկաթբետոնե կոնստրուկցիանները ձեռք են բերվել հիմնականում Կապան քաղաքից : Միաձույլ ե/բ կրող կոնստրուկցիաններով կառուցման եղանակը հնարավորություն է ստեղծել իրականացնելու ավելի մեծ պատուհանների բացվածքներ: Քաղաքի տարածքում կառուցված հասարակական և վարչական շենքերի հիմնական մասը կառուցվել է նմանատիպ տեխնոլոգիայով: Արտաքինից այդ շենքերը երեսապատված են տուֆե սալիկներով:

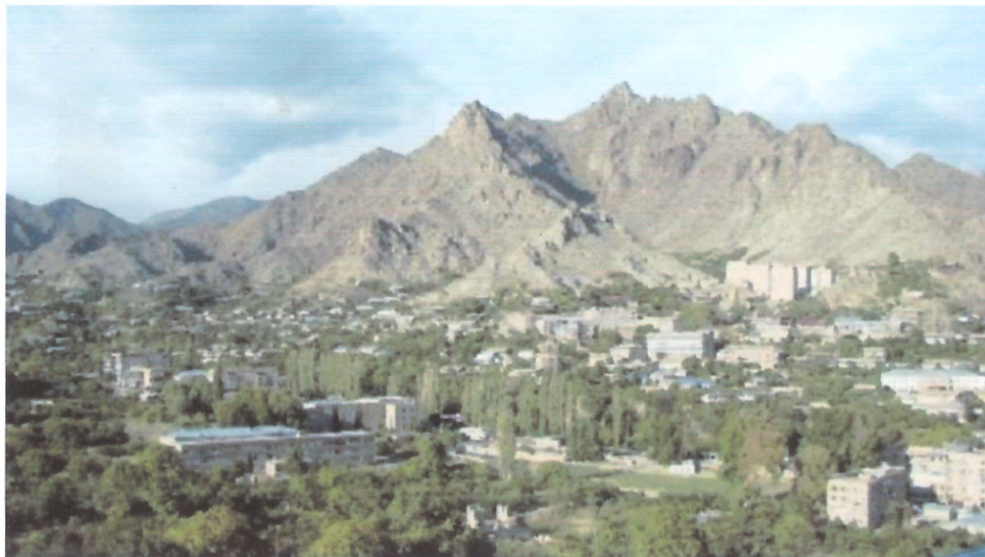
Համայնքի տարածքում կառուցապատման ժամանակ օգտագործվել են հետևյալ ճարտարապետական ոճերը՝ կարկասապանելային, մոնոլիտ ծածկով տուֆի շարվածքով, և այլն:

2.2. Համայնքի տարածքում գտնվող կարևոր շենքերի և շինությունների ճարտարապետական ոճի, կրկնվող և հաճախ կիրառվող տարրերի լուսանկարները:

ԿԱՐԿԱՍԱՊԱՆԵԼԱՅԻՆ ՏԻՊԻ ՇԵՆՔԵՐ

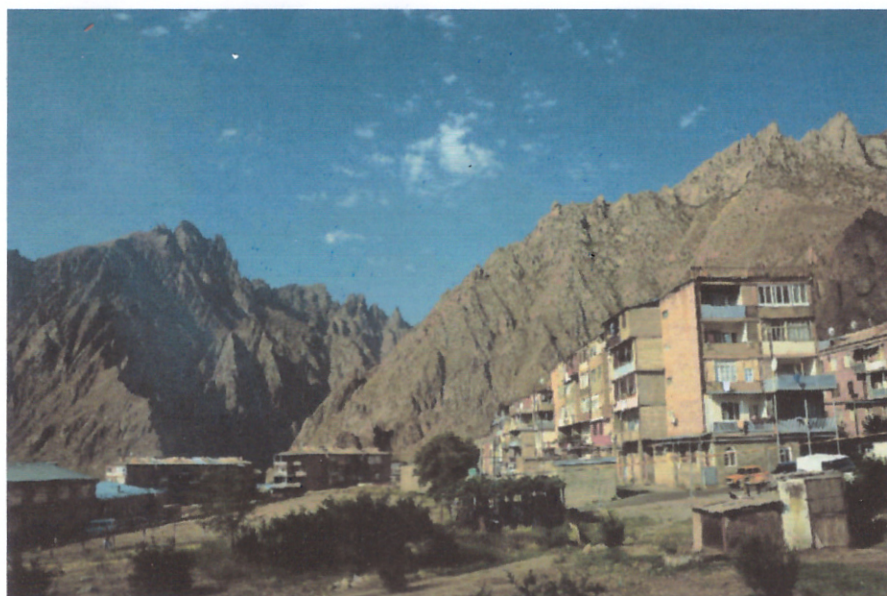

**Մեղրի Փարամազի
փողոց**

Արշակյան փողոց

ԱԶԲԵՍՏԱՆ ՏԱՆԻՔՈՎ ՊԱՆԵԼԱՅԻՆ ՇԵՆՔԵՐ

**Ագարակ Չարենց
թաղամաս**

ՏՈՒՖԵ ՇԱՐՎԱԾՔՈՎ ՇԵՆՔԵՐ

**Ագարակի արվեստի
դպրոց**

**Կամարաձև
խոյակներով տուֆե
շարվածք**

ՄՈՆՈԼԻԾ ԵՐԿԱԹԵՏՈՆԵ ԿԱՌՈՒՅՑՅԻ ՇԵՆՔ

**Մեղրի համայնքային
հիվանդանոց**

Մեղրու ընդհանուր
իրավասության
դատարանի

III. ՀԱՄԱՅՆՔՈՒՄ ԱՌԿԱ ՊԱՏՄԱՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՀՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԸ

3.1. Մեղրու շրջանի տարածքը դեռ հնադարում եղել է Հայաստանի կազմում՝ Երվանդունիների (մ.թ.ա. 570-201) և Արտաշեսյանների (մ.թ.ա. 189-1) թագավորության ժամանակ: Ավելի ուշ Մեղրու շրջանի տարածքը կազմել է Մեծ Հայքի Սյունիք նահանգի Արևիք գավառը: 9-րդ դարի վերջից մտել է Բագրատունյաց թագավորության, 987-1170 թվականը՝ Սյունիքի թագավորության, ապա՝ Զաքարյան իշխանապետության մեջ: 14-16-րդ դարերում այն մտել է մոնղոլական, ապա՝ կարակոյունլու և ակկոյունլու թուրքմենական պետությունների մեջ: Պարսկական տիրապետության ժամանակ եղել է Երևանի կուսակալության, ապա՝ Նախիջևանի ու Ղարաբաղի խանությունների կազմում: 1720-ական թվականներին տարածքի բնակչությունը մասնակցել է Դավիթ Բեկի և Մխիթար սպարապետի ղեկավարությամբ Սյունիքի ազգային-ազատագրական շարժումներին:

Գյուլիստանի պայմանագրով (1813) Զանգեզուրը, ինչպես նաև շրջանի տարածքը անցել է Ռուսաստանին: 1828 թվականից մտել է Ղարաբաղի գավառի կազմի մեջ: 1868 թվականից կազմել է Ելիզավետպոլի նահանգի Զանգեզուր գավառի մասը: Խորհրդային կարգեր հաստատվելուց հետո մինչև շրջանի կազմավորումը, կազմել է Մեղրու գավառը:

Ճարտարապետական հուշարձաններից պահպանվել են 17-18-րդ դարերի գմբեթավոր և եռանավ բազիլիկներ (Մեղրի, Տաշտուն), կամուրջներ (Լիճք), քերդ (Մեղրի):

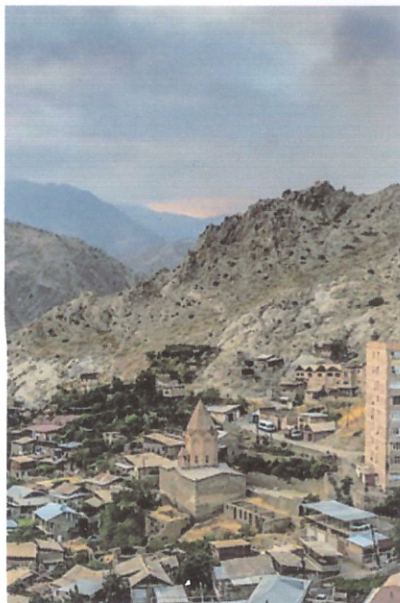
Մեղրիի տեսարժան վայրերից է Մեղրու ամրոցը, 17-րդ դարում կառուցված Մեծ թաղի Սբ Աստվածածին ու Փոքր թաղի Սբ Հովհաննես եկեղեցիները: Քաղաքի մոտակայքում է նաև 15-18-րդ դդ. Մեղրու վանքը, Ագարակ քաղաքում գտնվող քարավանատունը վերանվանված Արաքս ռեստորանի, Լիճք գյուղի մոտակայքում գտնվող Զվարավանքը, Տաշտուն գյուղում գտնվող կենտրոնական Սուրբ Ստեփանոս եկեղեցին, Վահրավարի եկեղեցին:

ՄԵՂՐԻԻ ԱՄՐՈՑ

Մեղրիի ամրոցը չունի պարսպապատեր՝ լեռնաշղթաներն իրենք են ծառայում պարիսպների փոխարեն, ինչպես նաև բնակավայրը գտնվում է ոչ թե աշտարակների միջև, այլ նրանց հարևանությամբ: Բերդը բաղկացած է վեց աշտարակներից: Գտնվում է Մեղրի քաղաքի Մեծ թաղի

հյուսիսային կողմում: Երկու լեռնաշղթաներ հատվելով հյուսիսում, ստեղծում են եռանկյունաձև պատվանդան, որի առանձին դժվարամատչելի գագաթների վրա կառուցված են բերդի աշտարակները: Աշտարակների տեղադրությունը պաշտպանում է Մեղրի քաղաքի մատույցները հյուսիսային, արևելյան և արևմտյան կողմերից:

ՄԵՂՐԻԻ ՄԵԾ ԹԱՂԻ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՎԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մեղրիի Մեծ թաղի Սուրբ Աստվածածին եկեղեցին դասվում է 17-րդ դարի գմբեթավոր եկեղեցիների շարքը: Գտնվում է Մեղրի քաղաքի բարձրադիր հյուսիսային թաղամասում, բոլոր կողմերից շրջապատված է բնակելի տներով: Քառամույթ գմբեթավոր բազիլիկ է: Կառուցված է բազալտով, թմբուկն ու գմբեթը՝ աղյուսով, ունի երկու մուտք՝ արևմուտքից և հարավից: Հուշարձանի հարավային կողմից, ճակտոնի երկթեք ծածկի վրա կառուցված է զանգակատունը: Քառանկյուն աղյուսաշեն ռոտոնդա է՝ քառանիստ վեղարով պսակված: Եկեղեցին ունի արտաքին զուսպ հարդարանք: Միակ դեկորատիվ տարրը խոյի գլուխն է՝ հարավային ճակատի արևմտյան

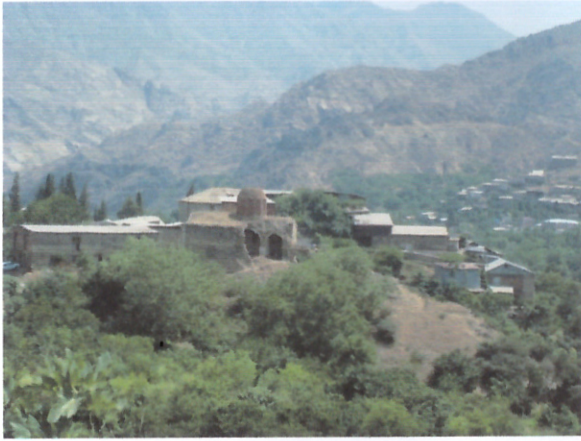
լուսամուտի մոտ: Ներքուստ եկեղեցին զարդարված է 19-րդ դարի որմնանկարներով:

ՄԵՂՐԻԻ ՓՈՔՐ ԹԱՂԻ ՍՈՒՐԲ ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ԵԿԵՂԵՑԻ (կառավարության կողմից նշված ՍՈՒՐԲ ՍԱՐԳԻՍ)

Մեղրիի «Փոքր թաղի Սուրբ Սարգիս եկեղեցին 17-րդ դարի հայկական ճարտարապետության ինքնատիպ կառույց է: Իր ոճով այն Կովկասում և Միջին Արևելքում եզակի է՝ հարուստ որմնանկարներով, որոնցում զուգորդված են ուշ միջնադարյան քրիստոնեական

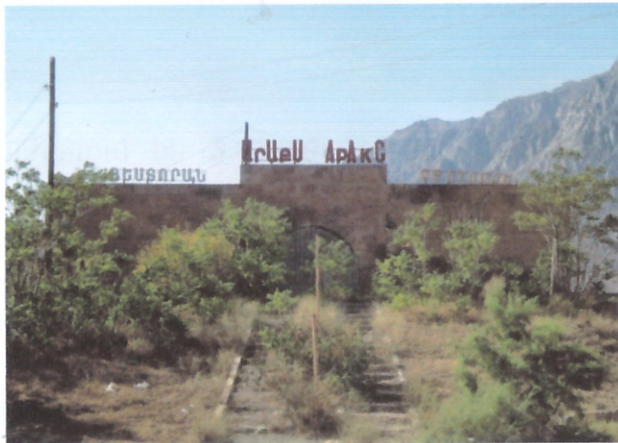
պատկերագրության տարրեր:

ՄԵՂՐԻԻ ՍՈՒՐԲ ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ԵԿԵՂԵՑԻ (Անապաստանաց վանք)

Մեղրիի Սուրբ Հովհաննես եկեղեցին (վանքը) կառուցվել է 17-րդ դարում: Գտնվում է Մեղրի քաղաքի հյուսիսային բարձրադիր մասում: Քառամույթ, գմբեթավոր, բազիլիկ կառույց է: Եկեղեցին կառուցված է տեղական բազալտե քարից, իսկ գմբեթը աղյուսաշեն է: Արևմուտքից արևելք ձգված ուղղանկյուն դահլիճը երկու զույգ մույթերով բաժանված է երեք նավերի: Գնդաձև գմբեթը տեղադրված է աղոթասրահի

կենտրոնում: Թմբուկը ներսից գլանաձև է, դրսից բազմանկյուն՝ 12 նիստով: Միակ մուտքը արևմտյան կողմից է: Եկեղեցու ներսը մշակված է աղյուսե դեկորատիվ որմնակամարներով: Խորշերն ու որմնակամարներն ունեն շեշտված սլաքաձևություն: Եկեղեցուն արևմտյան կողմից կից է ուղղանկյուն հատակագծով, կիսաշրջանաձև թաղով, եռակամար բաց սրահը: Վանքը ժողովրդի մեջ հայտնի է Անապաստանաց անունով, այսինքն՝ անապահով մարդկանց բերել է իր օթևանի տակ, պահել-պահպանել է և մտցրել է առողջ կյանք: 2019թ. ֆրանսիական <<Երկիր և մշակույթ>> համազգային կազմակերպության կողմից եկեղեցին վերանորոգվել է:

ՔԱՐԱՎԱՆԱՏՈՒՆ ՎԵՐԱՆՎԱՆՎԱԾ ԱՐԱՔՍ ՌԵՍՏՈՐԱՆ

Գտնվում է Մեղրի համայնքի Ագարակ վարչական տարածքում, քաղաքի հարավ արևելյան եզրին Արաքս գետի ձախ ափին, Մեղրի Ագուլիս ջուղա հին ճանապարհին: Կառուցվել է 17-րդ դարում, այնուհետև վերակառուցվել անվանվելով «Արաքս» ռեստորան:

ԿԱՐՃԵՎԱՆ ԳՅՈՒՂ ԿԱՐՃԿԱՆԱԼ ՋՐԱՆՑՔ

Կարճկանալ ջրանցքը սկսվել է կառուցվել 1924 թվականին հանդիսավոր բացումը կատարվել է 1931 թվականի նոյեմբերի 29-ին: Գտնվում է Կարճևան գյուղից մոտ 1կմ հյուսիս արևմուտք, երկարությունը 25կմ, սկիզբ է առնում Վահրավար գետից, ոռոգել է Այգեձոր, Վահրավար, Գուղեմնիս, Կուրիս, Կարճևան գյուղերի հողատարածքները: Ներկայումս չի գործում:

ՎԱՀՐԱՎԱՐԻ ԿԱՐՄԻՐ ՎԱՆՔ (ՍՈՒՐԲ ԳԵՎՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ)

Կարմիր Վանք եկեղեցին կառուցվել է 17-18-րդ դարերում, գտնվում է Վահրավար գյուղից մոտ 0,5 կմ հարավ արևելքում:

ԶՎԱՐԱՎԱՆՔ

Եկեղեցին թվագրվել է 17-րդ դար, Լիճք գյուղից 1.5 կմ հարավ-արևմուտք՝ Զվար գետի հովտում՝ ավերված համանուն գյուղատեղիում: Եկեղեցին երկթեք ծածկով և խորանի երկու կողմերում զույգ ավանդատներով կառույց է: Կառուցված է ճեղքված բազալտով և կրաշաղախով: Աղոթասրահի պատերի վրա առկա են երկու զույգ որմնամույթեր, նրանց լայնությանը՝ 1.50 մ: Մույթերը և թաղակիր կամարները ներսի տարածությունը

բաժանում են 3 մասի, որոնցից երկուսը հավասարաչափ են, իսկ երրորդը՝ կարճ է: Աղոթասրահի ներքին ծավալը մեծանում է մույթերի միջև թաղածածկ խորշորի շնորհիվ: Ունի մեկ մուտք հյուսիսիային կողմից, իսկ խորանի, ավանդատների, արևմտյան պատի, և մեկական պատուհաններ որոնք կամարակապ որմնախորշերի մեջ են:

ՍՈՒՐԲ ՍՏԵՓԱՆՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Գտնվում է Տաշտուն գյուղի կենտրոնում կառուցվել է 10-րդ դարում, վերակառուցվել է 17-րդ դարում, գմբեթավոր բազիլիկով, գմբեթը ավերվել է 1936 թվականին:

ՋՐԱՂԱՑ

Գտնվում է Տաշտուն գյուղից 0,5կմ արևմուտք, Տաշտուն գետի ձախ ափի ձորում: Կառուցվել է ուշ միջնադարում, 20-րդ դարում ենթարկվել է մասնակի վերանորոգման:

ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՎԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Գտնվում է Կալեր գյուղի տարածքում: Կառուցվել է 17-րդ դարում միանավ :

ՎԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼԻՐ ԿՈՒՍԱՆԱՑ ԱՆԱՊԱՏ

Գտնվում է Ալվանք գյուղից 16 կմ հյուսիս արևմուտք, կառուցված 17-18-րդ դարերում եռանավ բազիլիկից:

ՋՐԱՆՑՈՒՅՑ

Գտնվում է Շվանիձոր գյուղի հարավ արևմտյան եզրին, կառուցվել է 17-րդ դարում:

8.5 ՄԵՂՐԻ քաղաք

հուշարձան	կառուցված	Վայր, հասցե	Նշան	Հավելյալ նշումներ
ԲՆԱԿԵԼԻ ԹԱՂԱՄԱՍ ՄԵԾ ԹԱՂ	17-20 դդ.	Մեղրագետի ձախափնյակում	Յ	թաղի ստորին մասը կոչվել է Միջնաթաղ
Աղբյուր	19 դ. 2-րդ կես	Փարամազի փող.	Տ	
Ամրոց Մեղրի (Մեղրու բերդ)	10 դ. վերջ-11 դ. սկիզբ	Մեծ թաղի հս կողմում	Յ	հիմնովին վերակառուցվել է 18 դ.
Աշտարակ	18 դ.	Մեծ թաղի հս-աե կողմում	Յ	կլոր է, երկհարկ
Աշտարակ	18 դ.	Մեծ թաղի հս-աե կողմում	Յ	ուղղանկյուն է, երկհարկ
Աշտարակ	18 դ.	Մեծ թաղի ամ կողմում	Յ	կլոր է, երկհարկ
Աշտարակ	18 դ.	Մեծ թաղի հս-ամ կողմում	Յ	ուղղանկյուն է, երկհարկ
Աշտարակ	18 դ.	Մեծ թաղի ամ կողմում	Յ	կլոր
Աշտարակ	18 դ.	Մեծ թաղի հս-ամ կողմում	Յ	կլոր
Բնակելի տուն	19 դ. վերջ-20 դ. սկիզբ	Մեծ թաղի աե եզրին	Յ	երկհարկ է, կիսավեր, տեղացիների վկայությամբ 1920-1921 թթ. Գ. Նժդեհն այստեղ հրավիրել է խորհրդակցություններ
Բնակելի տուն	19 դ. վերջ	Գործարանային փող. 3	Տ	Ա. Ղազարյանի տունը, միահարկ
Բնակելի տուն	19 դ. 2-րդ կես-1960-ական թթ.	Գործարանային փող. 5	Յ	Ս. Թումանյանի տունը
Բնակելի տուն	19 դ. վերջ-20 դ. սկիզբ	Գործարանային փող. 7	Տ	միահարկ
Բնակելի տուն	19 դ. 2-րդ կես-20 դ. սկիզբ	Խաչատրյան փող. 1	Տ	Մ. Ծատուրյանի տունը, միահարկ
Բնակելի տուն	19 դ.	Խաչատրյան փող. 7	Տ	Յ. Մանուչարյանի տունը. երկհարկ
Բնակելի տուն	19 դ.	Խաչատրյան փող. 10	Տ	Ա. Խաչատրյանի տունը, երկհարկ
Բնակելի տուն	19 դ. 2-րդ կես- 19 դ. վերջ	Խաչատրյան փող. 12	Տ	Յ. Ղազարյանի տունը. երկհարկ
Բնակելի տուն	19-20 դդ.	Խաչատրյան փող. 14	Տ	Բ. Հայրապետյանի տունը, բնակելի երկհարկ

				համակառույց է
Բնակելի տուն	19 դ. վերջ	Մեղրաձորի փող. 5	S	Սարգսյանների տունը, միահարկ
Բնակելի տուն	19 դ.	Մեղրաձորի փող. 7-9	S	Ռ. Կարապետյանի տունը, երկհարկ
Բնակելի տուն	19 դ. 2-րդ կես	Մեղրաձորի փող. 12	S	Վ. Օհանեսյանի տունը, երկհարկ
Բնակելի տուն	19 դ. 2-րդ կես	Փարամազի փող. 8 ա	S	միահարկ
Բնակելի տուն	19 դ.	Փարամազի փող. 30	S	Ա. Սարգսյանի տունը, բնակելի երկհարկ համակառույց է
Բնակելի տուն	19 դ. 2-րդ կես	Փարամազի փող. 34	S	Ս. Խոնդյանի տունը, 2-րդ հարկն ավերված է
Բնակելի տուն	1960-ական թթ.	Փարամազի փող., 2-րդ փակ., 2	S	Վ. Մանուչարյանի տունը, երկհարկ
Բնակելի տուն	19 դ. 2-րդ կես-1960-ական թթ.	Փարամազի փող., 2-րդ փակ., 6	S	Վ. Աղամյանի տունը, երկհարկ է, 1960-ական թթ. կառուցվել է երկրորդ հարկը
Բնակելի տուն	19 դ. վերջ-20 դ. սկիզբ	Փարամազի փող., 2-րդ փակ., 8	S	Դ. Սիմոնյանի տունը, եռահարկ
Բնակելի տուն	19 դ. վերջ-20 դ. սկիզբ	Փարամազի փող., 2-րդ փակ. 14	S	Ս. Ահարոնյանի տունը, երկհարկ
Բնակելի տուն	19 դ.	Փարամազի փող., 2-րդ փակ. 15	S	Ա. Պողոսյանի տունը, երկհարկ է, աե հատվածն ավերված
Գերեզմանոց	18-20 դդ.	Մեծ թաղի աե եզրին, գոմերի մոտ գտնվող եկեղեցուց 200 մ հս-աե	S	գործող
Եկեղեցի Սբ. Աստվածածին	1673 թ.	Մեծ թաղի հս կողմում	Հ	գմբեթավոր բազիլիկ՝ 19 դ. որմնանկարներով
Գավիթ	17 դ.	Եկեղեցու ամ կողմում	Հ	պահպանվել են մնացորդները
Խաչքար Հովհաննեսի	17 դ.	հենած է եկեղեցու ամ պատին	Հ	
Խաչքար Մելիքի	17 դ.	հենած է եկեղեցու ամ պատին, արտաքուստ	Հ	վերնամասը կոտրված է
Տապանաքար	17 դ. վերջ-18 դ. սկիզբ	Եկեղեցու ամ կողմում	Հ	եզրերը ջարդոտված են, արձանագրությունը՝ վնասված
Շենք՝ դպրոցի (Ագարիա Ադելյանի անվան)	1882 թ.	Մեծ թաղում	Հ	երկհարկ է, հետագայում օգտագործվել է «Ար-իք» պատմամշակութային արգելոց-թանգարանի

				կողմից
Կիսանդրի Ազարիա Ադելյանի	1903 թ.	դպրոցում	S	
ԲՆԱԿԵԼԻ ԹԱՂԱՄԱՍ ՓՈՔՐ ԹԱՂ		Մեղրագետի աջափնյա լանջին	Յ	
Բնակելի տուն	1880 թ.	Փոքր թաղում	S	Ալ. Ծովյանի տունը, երկհարկ
Բնակելի տուն	1895 թ.	Փոքր թաղում, հին հիվանդանոցի մոտ	S	«Շահուց տներ», երկհարկ
Բնակելի տուն	19 դ. կես	Փոքր թաղի վերին փողոցում	S	Ա. Ավետիսյանի տունը, երկհարկ
Բնակելի տուն	19 դ. վերջ	Փոքր թաղում	S	Վ. Սիմոնյանի տունը, երկհարկ
Բնակելի տուն	1891 թ.	Մեծլումյան փող. 4	S	միահարկ է, նկուղով, նախապես՝ բնակելի տուն, հետագայում՝ հի- վանդանոց, այժմ՝ բնակելի տուն
Բնակելի տուն	20 դ. սկիզբ	Մեծլումյան փող. 7	S	Լ. Խաչատրյանի տունը, միահարկ
Բնակելի տուն	19 դ. 2-րդ կես	Մեծլումյան փող. 12	S	Ս. Շահբազյանի տունը. երկհարկ
Բնակելի տուն	1896 թ.	Մեծլումյան փող. 14	S	Հարությունյանների տունը, երկհարկ
Բնակելի տուն	1870- ական թթ.	Մեծլումյան փող. 15, եկեղեցուց հս- առ	S	Առաքելյանների տունը
Բնակելի տուն	19 դ. վերջ	Մեծլումյան փող. 16	S	Կ. Փարսադանյանի տունը, միահարկ
Բնակելի տուն	19 դ. վերջ	Մեծլումյան փող. 18	S	միահարկ է, նախկինում Ծովյանների տունն էր, այժմ՝ Լ. Սարգսյանի
Բնակելի տուն	19 դ. 2-րդ կես	Մեծլումյան փող. 19	S	Ա. Ղազարյանի տունը, տան մի կեսը երկհարկ է, մյուս կեսը՝ եռահարկ
Խաչքար	1624 թ.	հենած է տան պատին	Յ	տեղափոխել են Փոքր թաղի եկեղեցուց
Բնակելի տուն	19 դ. սկիզբ	Մեծլումյան փող. 22	Յ	Կարապետ Մեծլումյանի (նրա անվամբ կոչել են փողոցը – քաղաքային հիվանդանոցը) տունը, երկհարկ

Բնակելի տուն	19 դ. վերջ	Մեծլումյան փող. 22 ա	Տ	տեր Խաչատուրի տունը, եռահարկ է, կիսավեր
Բնակելի տուն	19 դ. վերջ- 1920- ական թթ.	Մեծլումյան փող. 22 բ	Տ	Վ. Մարտիրոսյանի տունը, երկհարկ
Բնակելի տուն	1866 թ.	Մեծլումյան փող. 24	Տ	կառուցել է Մ. Մկրտումյանը, երկհարկ
Բնակելի տուն	19 դ. վերջ	Մեծլումյան փող. 26	Տ	Խ. Համբարձումյանի տունը, միահարկ
Բնակելի տուն	19 դ. վերջ	Մեծլումյան փող. 28	Տ	Ստեփանյանների տունը, միահարկ
Բնակելի տուն	19 դ. վերջ	Մեծլումյան փող. 30	Տ	Խաչիենց ազգի տներից է, երկհարկ
Եկեղեցի Սբ. Սարգիս	17 դ.	Փոքր թաղում	Հ	եռանավ բազիլիկ՝ 17 դ. որմնանկարներով
Գավիթ - սրահ	17 դ. վերջ	Եկեղեցու հվ կողմում	Հ	պահպանվել են հիմքերը
Խաչքար	17 դ.	ագուցված է Եկեղեցու մուտքի աջակողմում	Հ	ստորին աջ անկյուն-նը կտրված է
Խաչքար	17 դ.	Եկեղեցու հվ պատի մոտ	Հ	երկատված է, արձանագիր
Խաչքար	17 դ.	Եկեղեցու հվ պատի մոտ	Հ	ջարդոտված է
Խաչքար՝ Հանեսի	17 դ.	Եկեղեցու բակում	Հ	
Շինություն՝ տնտեսական	17 դ. վերջ	Եկեղեցու հվ-ամ անկյան մոտ	Հ	ծածկը քանդված է
Պարիսպ	17-18 դդ.	Եկեղեցու հվ կողմում	Հ	կիսավեր է
ԵԿԵՂԵՑԻ	17-18 դդ.	քաղաքի հս-աե եզրին, գոմերի մոտ	Հ	կիսավեր է, օգ- տագործվում է որպես պահեստ
Խաչքար	1504 թ.	ընկած է Եկեղեցու մեջ	Հ	
Գավիթ - սրահ	17 դ.	կից է Եկեղեցուն ամ-ից	Հ	եռակամար բաց սրահ է, նշմարվում են հիմքերը
Գերեզմանոց	16-20 դդ.	վանքի հվ կողմում, բար- ձունքի ստորոտին	Հ	
Խաչքար	1586 թ.		Հ	ընկած է
Խաչքար՝ Մանվելի	1726 թ.		Հ	ընկած է
Խաչքար Մարիաթունի	1599 թ.		Հ	ընկած է
Խաչքար՝ Պապի	1527 թ.	Եկեղեցու մուտքի դիմաց	Հ	ընկած է փլատակների մեջ
Խաչքար՝ տեր Ռնեսի	16 դ.	Եկեղեցու մուտքի մոտ	Հ	պարզունակ է, տեղահանված
Կառույցներ օժանդակ	17-18 դդ.	Եկեղեցու ամ - հվ կողմերում	Հ	ավերված են

ՀՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐ՝ ՆԱԽԿԻՆ ՎԱՆՔ ԵՎ ԿԱԼԵՐ ԳՅՈՒՂԵՐԻ

հուշարձան	կառուցված	Վայր, հասցե	Նշան	Հավելյալ նշումներ
Գերեզմանոց	10-18 դդ.	Նախկին Վանք գյուղի հս-աե մասում	Հ	ավերված է
Խաչքար	918 թ.		Հ	խրված է գետնի մեջ, արձանագրու-թյունը եղծված է
Գերեզմանոց	13-17 դդ.	Նախկին Վանք գյուղից 500 մ հս, լքված Կալեր գյուղ տանող ճանապարհից աջ, Կալեր գետակի ձախ ափին	Հ	
Խաչքար	1292 թ.		Հ	
Գերեզմանոց	17-20 դդ.	Նախկին Վանք գյուղից մոտ 4 կմ հս-աե, լքված Կալեր գյուղի հս եզրին	Հ	գործող
Խաչքար	1621 թ.		Հ	պարզունակ է, կիսով չափ հողի մեջ խրված
Գյուղատեղի Նուշանց	16-20 դդ.	Նախկին Վանք գյուղից մոտ 4 կմ հս-աե, լքված Կալեր գյուղի հս մասում՝ «Նուշանց ձոր»-ում	Հ	ավերված է
Գերեզմանոց	16-20 դդ.	«Նուշանց ձոր»-ի աջ կողմում, եկեղեցուց հս	Հ	տապանաքարերի մի մասը քայքայ-ված է
Եկեղեցի	1903 թ.		Հ	միանավ սրահ
Եկեղեցի	17 դ.	գյուղատեղիի հս մասում	Հ	պահպանվել են հս պատը - հս-աե ավանդատունը
Խաչքար	9 դ.	լքված Կալեր գյուղից մոտ 600 մ հս-ամ, «Նուշանց ձոր»-ի ձախ կողմում, դաշտի մեջ	Հ	
Եկեղեցի	17-18 դդ.	Նախկին Վանք գյուղի կենտրոնում	Հ	միանավ սրահ
Խաչքար՝ Մուսեսի	851 թ.	հորիզոնական դիրքով ագուցված է եկեղեցու ամ պատին	Հ	պարզունակ է

Եկեղեցի Սբ. Աստվածածին	17 դ.	Նախկին Վանք գյուղից մոտ 4 կմ հս-աե, լքված Կալեր գյուղում	Հ	միանալ սրահ
Խաչքար	1651 թ.	ագուցված է Եկեղեցու աե ճակատին	Հ	պարզունակ է
Կամուրջ	17 դ.	Նախկին Վանք գյուղից մոտ 500 մ հս-աե, Կալեր գետակի վրա	Հ	միաթռիչք
Կամուրջ	17 դ.	Նախկին Վանք գյուղից 2 կմ հվ- ամ, գյուղ տանող ճա-նապարհի սկզբնամասում	Հ	միաթռիչք
Կամուրջ	19-20 դդ.	Նախկին Վանք գյուղից 2 կմ հվ- ամ, գյուղ տանող ճանապարհի սկզբնամասում, Նախորդից մոտ 20 մ հվ	Հ	
Հուշարձան՝ Երկրորդ աշխարհամար տում զոհվածներին	1968 թ.	Նախկին Վանք գյուղից մոտ 4 կմ հս-աե, լքված Կալեր գյուղի հս- ամ եզրին	Տ	քանդ.՝ Ս. Սարգսյան, Յ. Հարոյան
Հուշարձան՝ Երկրորդ աշխարհամար տում զոհվածներին	1982 թ.	Նախկին Վանք գյուղի կենտրոնում, Եկեղեցուց մոտ 15 մ ամ	Տ	
Հուշարձան՝ Երկրորդ աշխարհամար տում զոհվածներին	1968 թ.	Նախկին Վանք գյուղից մոտ 4 կմ հս-աե, լքված Կալեր գյուղի հս- ամ եզրին	Տ	քանդ.՝ Ս. Սարգսյան, Յ. Հարոյան
Հուշարձան՝ Երկրորդ աշխարհամար տում զոհվածներին	1982 թ.	Նախկին Վանք գյուղի կենտրոնում, Եկեղեցուց մոտ 15 մ ամ	Տ	
Հուշարձան՝ Երկրորդ աշխարհամար տում զոհվածներին	1968 թ.	Նախկին Վանք գյուղից մոտ 4 կմ հս-աե, լքված Կալեր գյուղի հս- ամ եզրին	Տ	քանդ.՝ Ս. Սարգսյան, Յ. Հարոյան

8.2 ԱԳԱՐԱԿ քաղաք

հուշարձան	կառուցված	Վայր, հասցե	Նշան	Հավելյալ նշումներ
ԽԱՉԵԱՐ՝ ԱՐՑԱԽՅԱՆ ԱՉԱՏԱՄԱՐՏԻ ԿՆԵՐԻՆ	1994 թ.	քաղաքային հրապարակում	S	պատվիրատու՝ գնդապետ Ղ. Հովհաննիսյան
ԿԻՍԱՆԴՐԻ՝ ՍՏԵՓԱՆ ՇԱՀՈՒՄՅԱՆԻ	1977 թ.	քաղաքային հրապարակում, մշակույթի տան մուտքի ձախ կողմում	S	
ԿԻՍԱՆԴՐԻ՝ ՍՈՒՐԵՆ ՍՊԱՆԴԱՐՅԱՆ Ի	1977 թ.	քաղաքային հրապարակում, մշակույթի տան մուտքի աջ կողմում	S	
ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐ ՏՈՒՄ ՉՈՐՀԱԾՆԵՐԻ Ն	1977 թ.	քաղաքային հրապարակի հս-ամ մասում	S	
ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ՝ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐՅ ԱՆ ՀԵՂԱ- ՓՈԽՈՒԹՅԱՆ 60 - ԱՄՅԱԿԻՆ	1977 թ.	քաղաքային գրո- սայգում	S	
ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ «ՓԱՌԶ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻՆ »	1980 թ.	քաղաքային հրապարակում, պղնձամուխրդե- նային կոմբինատի վարչական շենքի մոտ	S	

8.51 ԿԱՐՃԵՎԱՆ գյուղ

հուշարձան	կառուցված	Վայր, հասցե	Նշան	Հավելյալ նշումներ
ԱՄՐՈՑ	17-18 դդ.	գյուղի հս-ամ եզրին	Հ	դիտակետ-ամրոց է, պատերը պահպանվել են մինչ- 1 մ բարձրությամբ
ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	17-19 դդ.	գյուղից 0.5 կմ հս- աե	Հ	
Խաչքար	17 դ.	գերեզմանոցի հվ եզրին	Հ	արձանագիր է, պարզունակ, ընկած
Խաչքար՝ Ուստիանի	1654 թ.	գերեզմանոցի հվ- աե եզրին	Հ	պարզունակ է, ընկած
ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	19-20 դդ.	գյուղի հս-ամ եզրին	S	գործող
ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ ԼԱՇԵԱՐ	14-18 դդ.	գյուղից 5 կմ հս- ամ, «Ցուրտ աղբյուր»-ից մոտ 0.5 կմ հս-աե	Հ	ավերված է, տարածքում նկատելի են Ք.ա. 2-1 հազ. բնակատեղիի հետքեր

Գերեզմանոց	14-18 դդ.	գյուղատեղիից մոտ 300 մ հվ-աե	Հ	
Խաչքար	15-16 դդ.	գերեզմանոցի հս մասում	Հ	պարզունակ է, արձանագիր
Խաչքար	16-17 դդ.		Հ	պարզունակ է, արձանագիր
Խաչքար	1654 թ.		Հ	պարզունակ է
Խաչքար	17 դ.	գերեզմանոցի հվ-աե մասում	Հ	պարզունակ է
Խաչքար	17-18 դդ.	գերեզմանոցի կենտրոնում	Հ	պարզունակ է, արձանագիր
ԵԿԵՂԵՑԻ ՍԲ. ԱՍՏՎԱԾԱԾԻՆ	17-18 դդ.	գյուղի կենտրոնում	Հ	ունի որմնանկարներ
Գերեզմանոց	17-19 դդ.	Եկեղեցու շուրջը	Հ	ավերվել է կառուցապատման հետ-անջով
ԵԿԵՂԵՑԻ «ԿԾԱՎՈՒՐ ԽԱՉ»	17 դ.	գյուղից մոտ 3.5 կմ հս-ամ	Հ	միանավ սրահ
ԺԱՅՈՒԱԽԱՉ	1244 թ.	գյուղից մոտ 0.5 կմ հս, «Քշնատափ» ձորակի աջ կողմում, գերեզմանոցից քիչ հս	Հ	
ՀՆՁԱՆ	1890 թ.	գյուղի հս-ամ եզրին	Տ	
ՀՈՒՇԱՂԲՅՈՒՐ՝ ԱԳԱՐԱԿԻ ՊՂՆՁԱՄՈԼԻԲ-ԴԵՆԱՅԻՆ ԿՈՍԲԻՆԱՏԻ ԿԱՌՈՒՅՄԱՆԸ ՄԱՍՆԱԿՑԱԾ ԿԱՐԾԵՎԱՆՑԻՆԵՐԻՆ	1984 թ.	գյուղապետարանի մոտ	Տ	
ՀՈՒՇԱՂՁԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐ ՏՈՒՄ ՉՈՅՎԱԾՆԵՐԻՆ	1966 թ.	գյուղապետարանի մոտ	Տ	
ՄԱՏՈՒՌ ՍԲ. ԽԱՉ	17-18 դդ.	գյուղից 4 կմ հս-ամ	Հ	ժայռափոր է
Գերեզմանոց	17-18 դդ.	մատուռի մոտ	Հ	ավերված է
Խաչքար	1663 թ.	մատուռում	Հ	պահպանվել է երկու բեկոր
Խաչքար	17 դ.	մատուռում	Հ	արձանագիր
Խաչքար	1771 թ.	մատուռում	Հ	պահպանվել է 3 բեկոր

Պարիսպ	17-18 դդ.		Հ	կիսավեր է
ԶՐԱՂԱՑ «ՀՈՎՈՒՆՑ»	18-19 դդ.	գյուղից հս-ամ, ծորի հս կողմում	S	կիսավեր է
ԶՐԱՆՑԸ	17-18 դդ.	սկիզբ է առնում գյուղից մոտ 1 կմ հս-ամ՝ Վահրավար գետակից	Հ	
ՍՐԲԱՏԵՂԻ «ՄԱՄԱՆԱԶ»	19-20 դդ.	գյուղի հս-ամ եզրին	S	սրբացված ժայռ է

8.53 ԿՈՒՐԻՍ գյուղ

հուշարձան	կառուցված	Վայր, հասցե	Նշան	Հավելյալ նշումներ
ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	19 դ. կես	գյուղի մեջ	S	Խուրի Սկրտչյանի տունը, երկհարկ է
ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	19 դ. վերջ	գյուղի մեջ	S	Մարտին Խաչատրյանի տունը, երկհարկ է
ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	19 դ. վերջ	գյուղի մեջ	S	Գրիգոր Գրիգորյանի տու- նը, երկհարկ է
ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	1916 թ.	գյուղի մեջ	S	Լյուդվիգ Համբար- ձումյանի տունը, երկհարկ է
ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	20 դ. սկիզբ	գյուղի մեջ, եկեղեցուց 100 մ հս	S	Արմենակ Գրիգորյանի տունը, երկհարկ է
ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	20 դ. սկիզբ	գյուղի մեջ, դպրոցից 20 մ ան	S	Կառլեն Սարգսյանի տունը, երկհարկ է
ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ	16-20 դդ.	գյուղի հս-ամ եզրին	Հ	կիսավեր է
Խաչքար	1503 թ.	հենած է մատուռի պատին	Հ	պարզունակ է
Խաչքար	1556 թ.	հենած է մատուռի պատին	Հ	պարզունակ է
Խաչքար	1559 թ.	հենած է մատուռի պատին	Հ	պարզունակ է, ստորին ձախ անկյունը՝ կտրված
Խաչքար	16 դ.	գերեզմանոցի կենտրոնում	Հ	պարզունակ է, արձանագիր
Մատուռ	16-17 դդ.	գերեզմանոցի ամ եզրին	Հ	ավերված է, հիմքերի վրա 1989 թ. կառուցվել է նոր մատուռ
Տապանաքար	1601 թ.		Հ	ընկած է առվակի մեջ
ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ ԱԳԱՐԱԿ	10-19 դդ.	գյուղից 1.5 կմ հվ- ան	Հ	ավերված է
Գերեզմանոց	10-19 դդ.	եկեղեցու շուրջը	Հ	ավերված է

Եկեղեցի Ամենափրկիչ	17 դ.	գյուղատեղիի աե եզրին	Հ	միանալ սրահ
ԵԿԵՂԵՑԻ ՍԲ. ՍԱՐԳԻՍ	17 դ.	գյուղի կենտրոնում	Հ	
ՀՈՒՇԱՂԲՅՈՒՐ	1984 թ.	գյուղի կենտրոնում	S	
ՀՈՒՇԱՂԶԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐ ՏՈՒՄ ՉՈՂՎԱԾՆԵՐԻ Ն	1966 թ.	գյուղի հվ եզրին	S	

8.29 ԳՈՒԴԵՄՆԻՍ գյուղ

հուշարձան	կառուցված	Վայր, հասցե	Նշա ն	Հավելյալ նշումներ
ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	19 դ. վերջ	գյուղի մեջ, գրասենյակի մոտ	S	Քնարիկ Հովհաննիսյանի տունը, եռահարկ է
ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	19 դ. վերջ	գյուղի մեջ, գրասենյակի մոտ	S	Բենիկ Ստեփանյանի տու- նը, երկհարկ է
ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	19-20 դդ.	գյուղի մեջ	S	Սիրվարդ Բաղդասարյանի տունը, եռահարկ է, 3-րդ հարկը կառուցվել է 1917 թ.
ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	1908-1910 թթ.	գյուղի մեջ	S	Օնիկ Հովհաննիսյանի տունը, երկհարկ է
ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	20 դ. սկիզբ	գյուղի հվ-ամ եզրին	S	Մկրտիչ Կարապետյանի տունը, երկհարկ է, լքված
ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՅ	16-18 դդ.	գյուղի հս եզրին, ճանապարհի երկու կողմում	Հ	ավերված է
ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՅ	16-20 դդ.	գյուղից 400 մ հս- ամ	Հ	
ԵԿԵՂԵՑԻ ՍԲ. ԱՍՏՎԱԾԱԾԻՆ	17-18 դդ.	գյուղի կենտրոնում	Հ	միանալ
ՀՈՒՇԱՂԶԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐ ՏՈՒՄ ՉՈՂՎԱԾՆԵՐԻ Ն	1968 թ.	գյուղի կենտրոնում	S	

8.88 ՎԱՅՐԱՎԱՐ գյուղ

հուշարձան	կառուցված	վայր, հասցե	նշան.	հավելյալ նշումներ
ԱՄՐՈՑ ԿԱԶԱՎԱԲԵՐԴ	Ք.ա. 1 հազ.- Ք. հ. 17-18 դդ.	գյուղից 600 մ հվ- ան, Գուղեմնիս գյուղի սահմանի մոտ, Վահրավար – Գուղեմնիս գետերի միջ-, ջրբաժանի վրա	Հ	ավերված է
ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	1872 թ.	գյուղի մեջ	Տ	Հարություն Համբարձումյանի տունը, երկհարկ է
ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	19 դ. 2-րդ կես	գյուղի մեջ, Եկեղեցուց 200 մ ան	Տ	Հովնան Սարգսյանի տունը, երկհարկ է
ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	միջնադար	գյուղից մոտ 0.8-1 կմ հվ-ան	Հ	տարածքի մի մասը մելիորացված է, ավերվում է գազատարի շինարարության պատճառով
Խաչքար	1675 թ.	գերեզմանոցի պահպանված հատվածում	Հ	ընկած է առվի մեջ
ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	16-20 դդ.	գյուղի հվ-ան եզրին, ճանապարհի երկու կողմում	Հ	
Տապանաքար	1451 թ.	գերեզմանոցի հս- ամ եզրին	Հ	խաչազարդ է
Տապանաքար	1569 թ.	գերեզմանոցի հս- ամ եզրին	Հ	խաչազարդ է
Տապանաքար	16-17 դդ.	գերեզմանոցի հս- ամ եզրին	Հ	խաչազարդ է, արձանա- գիր
Տապանաքար՝ Շահանդուխտի	16-17 դդ.	գերեզմանոցի հս- ամ եզրին	Հ	խաչազարդ է, արձանագիր
Տապանաքար՝ տեր Գրիգորի	1554 թ.	գերեզմանոցի հվ մասում	Հ	հարթ է, կոտրված երեք մասի

ԳՅՈՒՐԱՏԵՐԻ	17-18 դդ.	գյուղից 2.5 կմ հվ, Վահրավար գետակի երկու ափին	Հ	ավերված է, գետակի աջ ափին նկատելի են եկեղեցու հետքեր
Գերեզմանոց	17-18 դդ.	գյուղատեղիի աե եզրին	Հ	
ԳՅՈՒՐԱՏԵՐԻ	17-18 դդ.	գյուղից 2.5 կմ աե, անտառում	Հ	ավերված է, աե եզրին՝ մատուռի ավերակների վրա, «Ամենափրկիչ» սրբատեղին է
ԳՅՈՒՐԱՏԵՐԻ	ուշ միջ- նադար	գյուղից 0.5 կմ հս, «Վանքի ձոր»-ի ձախ կողմում	Հ	ավերված է
Եկեղեցի	17-18 դդ.	գյուղատեղիի կենտրոնում	Հ	ավերված է, պահպան- վել է հվ պատը 1.5 մ բարձրությամբ
ԳՅՈՒՐԱՏԵՐԻ	ուշ միջ- նադար	գյուղից 1 կմ հս- ամ, «Վանքի ձոր»- ի ձախ կողմում, թեք տեղանքում	Հ	ավերված է
Զրադաց	18-19 դդ.	գյուղատեղիի հվ- աե եզրին, գետակի ձախ ափին	Տ	ավերված է, գործել է մինչ- 20 դ. սկիզբը
ԳՅՈՒՐԱՏԵՐԻ	ուշ միջ- նադար	գյուղից 1.5 կմ աե, «Վանքի ձոր»-ում, գետակի երկու ափին	Հ	ավերված է
Զրադաց	ուշ միջ- նադար	գյուղատեղիից քիչ ամ, գետակի աջ ափին	Տ	կիսավեր է
Զրադաց	18-19 դդ.	գետակի աջ ափին	Տ	ավերված է
Սրբատեղի	18-19 դդ.	գյուղատեղիի հվ եզրին	Տ	ըստ ամենայնի, սրբացվել են գյուղատեղիի եկեղեցու ավերակները
ԳՅՈՒՐԱՏԵՐԻ ԾՈՎԻ ԴԻԶ	ուշ միջ- նադար	գյուղից մոտ 2-2.5 կմ հս, բլրալանջին	Հ	ավերված է
ԳՅՈՒՐԱՏԵՐԻ ՆԵՐԵԻՆ ԹԱՂ	10-18 դդ.	գյուղից 1.5 կմ աե, Վահրավար գետի աջ ափին, Մեղրի- Վահրավար ճանապարհից աջ	Հ	ավերված է, տա- րածքում նշմարվում են գերեզմանոցի - ջրաղացի մնացորդներ
Եկեղեցի	17 դ.	գյուղատեղիի հվ կողմում, ավտոճանապարհի մոտ	Հ	
ԵԿԵՂԵՑԻ «ԿԱՐՄԻՐ ՎԱՆՔ»	17-18 դդ.	գյուղից մոտ 0.5 կմ հվ-աե	Հ	

Գերեզմանոց	17-19 դդ.	Եկեղեցու շուրջը	Հ	ավերված է
ՀՈՒՇԱՂԲՅՈՒՐ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ՉՈՅՎԱԾՆԵՐԻՆ	1981 թ.	գյուղի կենտրոնում	Տ	
ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ՉՈՅՎԱԾՆԵՐԻՆ	1968 թ.	գյուղի կենտրոնում	Տ	
ԶՐԱՂԱՑ	17-18 դդ.	գյուղից 2 կմ ան, «Վանքի ձոր»-ում, գետի աջ ափին	Հ	ավերված է

8.92 ՎԱՐԴԱՆԻՁՈՐ գյուղ

հուշարձան	կառուցված	վայր, հասցե	նշան.	հավելյալ նշումներ
ԱՄՐՈՑ	Ք.ա. 1 հազ.- միջնադար	գյուղից մոտ 10 կմ հս-ան, Տերտերասարի վրա, ոսկու հանքերի տարածքում	Հ	ավերվում է հանքի ակտիվ շահագործման հետ-անցով
Գյուղատեղի Տերտերասար (Տերտերանց)	16-18 դդ.		Հ	գյուղատեղի Զեշիշքենո, ավերված է
Գերեզմանոց	16-18 դդ.	գյուղատեղիի հվ- ամ մասում	Հ	
Խաչքար	16-17 դդ.	գերեզմանոցի կենտրոնում	Հ	արձանագիր է, պարզունակ
Խաչքար	1648 թ.		Հ	պարզունակ է
Խաչքար	1651 թ.	գերեզմանոցի հվ մասում	Հ	պարզունակ է
Խաչքար	17-18 դդ.	գերեզմանոցի կենտրոնում	Հ	արձանագիր է, պարզունակ
Խաչքար	17-18 դդ.	գերեզմանոցի ամ եզրին	Հ	արձանագիր է, պարզունակ
Խաչքար	17-18 դդ.	գերեզմանոցի կենտրոնում	Հ	արձանագիր է, պարզունակ
Խաչքար	1731 թ.		Հ	պարզունակ է
Խաչքար՝ Խաթունի	1651 թ.	գերեզմանոցի կենտրոնում	Հ	պարզունակ է
Խաչքար՝ Միքայելի	1551 թ.	գերեզմանոցի հվ- ան մասում	Հ	պարզունակ է

Հանքախորշեր	Ք.ա. 1 հազ.- միջնադար		Հ	ավերվում են հանքի ակտիվ շահագործման հետ-անցով
ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ ԼՍՀԱՎԱՆՔ	13-17 դդ.	գյուղի մոտ	Հ	այլ անվանում՝ Լսեվանք, Լսնավանք
ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ ԽՈՒՄԱՐԱՆ	13-17 դդ.	գյուղից 3 կմ հս-աե	Հ	այլ անվանում՝ Խմորան
Եկեղեցի	17 դ.		Հ	
ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ ՓՈՒՇԿԱԳ	18-20 դդ.	գյուղից մոտ 1.5 կմ հս-ամ, Մեղրի գետի աջ ափին	Հ	ավերված է
Գերեզմանոց	18-20 դդ.	գյուղատեղիի հվ- ամ մասում	Հ	ավերված է
ԽԱՉՔԱՐ	10-11 դդ.	գյուղից մոտ 3.5 կմ հս-ամ, «Լիճքվազ» վայրում, աղբյուրի մոտ	Հ	պարզունակ է

8.37 ԼԵՀՎԱԶ գյուղ

հուշարձան	կառուցված	վայր, հասցե	նշան.	հավելյալ նշումներ
ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ	17-20 դդ.	գյուղից 1 կմ հս- աե	Հ	ավերված է
ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ ՀԻՆ ԼԵՀՎԱԶ	17-19 դդ.	գյուղի ամ եզրին, Մեղրի գետի աջ ափին	Հ	ավերված է
Խաչքար	17-18 դդ.	գյուղատեղիի աե մասում, բլրի վրա	Հ	
ՀՈՒՇԱՐԶԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ՉՈՅՎԱԾՆԵՐԻՆ	1968 թ.	գյուղի կենտրոնում, բլրի վրա	Տ	
ԶՐԱՂԱՑ	19 դ.	գյուղի հվ-աե եզրին, Մեղրի գետի աջ ափին	Տ	

8.39 ԼԻՃՔ գյուղ

հուշարձան	կառուցված	վայր, հասցե	նշան	հավելյալ նշումներ
ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ	16-20 դդ.	գյուղի հվ եզրին, Մշակույթի	Հ	

		պալատից մոտ 30 մ հվ		
ԳՅՈՒՂԱՏԵՐԻ ԶՎԱՐ	10-19 դդ.	գյուղից 1.5 կմ հվ- ամ, համանուն գետի հովտում	Հ	ավերված է
Եկեղեցի Զվարավանք	17 դ.	գյուղատեղիի կենտրոնում	Հ	միանավ, եկեղեցու շուրջը նկատելի են գե- րեզմանոցի հետքեր
ԳՅՈՒՂԱՏԵՐԻ ՄԱՇՈՒ (ՄԱՇՈՒԻ ԿԱԼԱՏԵՐ)	16-20 դդ.	գյուղից 5 կմ հվ-ան	Հ	տարածքի զգալի մասը մելիորացված է, եկե- ղեցին՝ հիմնովին ավերված
Գերեզմանոց	16-20 դդ.	գյուղատեղիից մոտ 500 մ հվ-ան, բլրի վրա - լանջերին	Հ	ավերված է
Խաչքար	17-18 դդ.	գերեզմանոցի ամ եզրին	Հ	ունի խիստ հողմ- նահարված արձա- նագրություն
Խաչքար	17-18 դդ.	գերեզմանոցի ամ մասում	Հ	
Խաչքար՝ Ուստիանի	17-18 դդ.	գերեզմանոցում	Հ	
ԵԿԵՂԵՑԻ	1658 թ.	գյուղի կենտրոնում	Հ	եռանավ բազիլիկ
Գերեզմանոց	16-19 դդ.	Եկեղեցու շուրջը	Հ	ավերված է, տա- պանաքարերն ու խաչ- քարերը տեղահանված են
Խաչքար	17 դ.	Եկեղեցու աե ճակատի մոտ	Տ	պարզունակ է
Տապանաքար	17 դ.	ազուցված է Եկեղեցու աե ճակատին	Հ	հարթ է, պատկերաքան- դակներով
Տապանաքար	17 դ.	ազուցված է Եկեղեցու հվ ճակատին	Հ	հարթ է, պատկերաքան- դակներով
ՀՈՒՇԱՂԲՅՈՒՐ	1963 թ.	գյուղի կենտրոնում	Տ	
ՀՈՒՇԱՂԶԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՍԱՐՏՈՒ Մ ՉՈՅԿԱԾՆԵՐԻՆ	1967 թ.	գյուղի կենտրոնում	Տ	
ԶՐԱՂԱՑ «ՄԱՐՏԻՐՈՍԻ»	18-19 դդ.	գյուղի ամ եզրին	Տ	գործել է մինչ- 1950- ական թթ.

8.100 ՏԱՇՏՈՒՆ գյուղ

հուշարձան	կառուցված	վայր, հասցե	նշան.	հավելյալ նշումներ
ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ	10-20 դդ.	գյուղի հս-ամ եզրին	Հ	
Տապանաքար	17 դ.		Հ	խոյած-
Տապանաքար	17 դ.		Հ	խոյած-
Տապանաքար	17 դ.		Հ	խոյած-

ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՅ	14-17 դդ.	գյուղից 2 կմ հվ-աե, «Քյիլիդիգանց» վայրում	Հ	ավերված է, վերջին շրջանում տարած- քում կառուցվել է մատուռ
ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ ՌՈՄԵԼԱՆՑ	17-18 դդ.	գյուղից 0.5 կմ հս- աե, սարալանջին	Հ	ավերված է
Գերեզմանոց	17-18 դդ.	գյուղատեղիի հվ եզրին	Հ	ավերված է, 1932- 1935 թթ. տա- պանաքարերի մեծ մասն օգտագործվել է գյուղի գոմի պա- տերի շարվածքում
Տապանաքար	17 դ.	գերեզմանոցի կենտրոնում	Հ	խոյաձ-
ԵԿԵՂԵՑԻ	17 դ.	գյուղի կենտրոնում	Հ	գմբեթավոր բազիլիկ, 1936 թ. գմբեթն ավերվել է
ԿԱՄՈՒՐՁ	17-18 դդ.	գյուղից 3 կմ հս-աե, Ղուզ-ղուզ գետակի վրա	Հ	միաթռիչք
ՀՈՒՇԱՂՔՅՈՒՐ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ՉՈՅՎԱԾՆԵՐԻՆ	1965 թ.	գյուղի կենտրոնում	Տ	
ՀՈՒՇԱՂՁԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ՉՈՅՎԱԾՆԵՐԻՆ	1969 թ.	գյուղի մեջ, դպրոցի բակում	Տ	
ԶՐԱՂԱՑ	ուշ միջնադար	գյուղից 0.5 կմ ամ, Տաշտուն գետի ձախ ափին, ձորում	Տ	20 դ. ենթարկվել է մասնակի վերանորոգման

8.9 Ավանք գյուղ

հուշարձան	կառուցված	վայր, հասցե	նշան.	հավելյալ նշումներ
ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՅ	17-20 դդ.	գյուղից 1 կմ հս-ամ, լքված Մալ- գյուղի հս-ամ մասում	Հ	
ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ ԱՂԱՎՆԱԶՈՐ	16-19 դդ.	գյուղից 7.5 կմ հս-ամ	Հ	ավերված է, լքվել է 1830-ական թթ.
Գերեզմանոց	16-19 դդ.	գյուղատեղիի ամ մասում, եկեղեցուց ամ	Հ	ավերված է
Եկեղեցի	17-18 դդ.	գյուղատեղիի կենտրոնում	Հ	քանդվել է թաղի ամ հատվածը
ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ ԱՓԿԵՍ	10-20 դդ.	գյուղից 15 կմ հս-ամ	Հ	ավերված է, լքվել է 1939 թ.
Գերեզմանոց	17-20 դդ.	գյուղատեղիի հս-ամ մասում	Հ	

Գերեզմանոց	17-20 դդ.	գյուղատեղիի հս մասում	Հ	
Խաչքար	17-18 դդ.	գերեզմանոցում	Տ	պարզունակ է
Խաչքար՝ Մոսեսի	17-18 դդ.	գերեզմանոցում	Հ	պարզունակ է
Եկեղեցի	17-18 դդ.	գյուղատեղիի հվ եզրին	Հ	միանավ սրահ
Խաչքար	17-18 դդ.	ագուցված է եկեղեցու հս ճակատին	Տ	պարզունակ է
Խաչքար	17-18 դդ.	ագուցված է եկեղեցու ան ճակատին	Հ	պարզունակ է, արձանագիր
Խաչքար	17-18 դդ.	եկեղեցու մեջ	Տ	պարզունակ է
ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ ԹՈՍ	10-19 դդ.	գյուղից 9.5 կմ հս-ամ	Հ	ավերված է, լքվել է 1860-1865 թթ.
Եկեղեցի	17-18 դդ.	գյուղատեղիում	Հ	
Խաչքար	9-10 դդ.	եկեղեցու մեջ	Հ	պարզունակ է
Խաչքար	11-12 դդ.	ագուցված է եկեղեցու ան ճակատին	Հ	պարզունակ է, արձանագիր
Խաչքար	11-12 դդ.	եկեղեցու մեջ	Հ	պարզունակ է
Խաչքար	17-18 դդ.	եկեղեցու մեջ	Տ	պարզունակ է
Խաչքար	17-18 դդ.	եկեղեցու մեջ	Տ	պարզունակ է
Խաչքար	17-18 դդ.	ագուցված է եկեղեցու հվ ճակատին	Հ	պարզունակ է, արձանագիր
Խաչքար	17-18 դդ.	ագուցված է եկեղեցու ան ճակատին	Հ	պարզունակ է, արձանագիր
Խաչքար	17-18 դդ.	ագուցված է եկեղեցու ան ճակատի վերնամասում	Տ	պարզունակ է
Խաչքար՝ Ղուկաս դպիրի	17 դ.	ագուցված է եկեղեցու հս ճակատին	Հ	պարզունակ է
ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ ԻԶԻՍ (ԶԻՍ)	10-15 դդ.	գյուղից 4.5 կմ հս-ամ	Հ	
ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ ՎԵՐԻՆ ՄԱԼԵՎ (ՄԱԼԻՔ, ՄԱՆԼԵՎ)	14-20 դդ.	գյուղից 12.5 կմ հս-ամ	Հ	
Գերեզմանոց	14-20 դդ.	գյուղատեղիի հվ-ան մասում	Հ	
Եկեղեցի Սբ. Հակոբ	17-18 դդ.	գյուղատեղիի կենտրոնում	Հ	կիսավեր է
Եկեղեցի «Հանգած»	10 դ.	գյուղատեղիի հս-ամ եզրին	Հ	ավերված է, նկատելի են հիմքերը
ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ ԶՈՒԶԵՐԹ	10-17 դդ.	Մեղրի քաղաքից 10 կմ հս-ամ, Մալգետի ձորում	Հ	
Գերեզմանոց			Հ	
Եկեղեցի	միջնադար		Հ	ավերված է

ԴԻՏԱԿԵՏ - ԱՇՏԱՐԱԿ	19 դ. սկիզբ	գյուղից 1.5 կմ հս, լքված Մալ- գյուղի հս բարձունքի հվ գագաթին	Հ	օգտագործվել է նա- 1988-1989 թթ. հայ-ադրբեջանա-կան ընդհարում-ների ժամանակ
ԴԻՏԱԿԵՏ - ԱՇՏԱՐԱԿ	19 դ. սկիզբ	գյուղից 1.5 կմ հս, լք- ված Մալ- գյուղի հս բարձունքի կենտր. գագաթին	Հ	
ԴԻՏԱԿԵՏ - ԱՇՏԱՐԱԿ	19 դ. վերջ	գյուղից 1.5 կմ հս, լք- ված Մալ- գյուղի հս բարձունքի ամ գագաթին	Հ	
ԵԿԵՂԵՑԻ ՍԲ. ՀԱԿՈԲ	19 դ. կես	գյուղից մոտ 800 մ հս, լքված Մալ- գյուղի կենտրոնում	Հ	միանալ սրահ, կիսավեր է
ԽԱՉՔԱՐ	17-18 դդ.	գյուղից 1 կմ հս, լքված Մալ- գյուղի Կիզողանց թաղում	Հ	ագուցված է ավերված բնակելի տներից մեկի պատին, պարզունակ է
ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ՉՈՐՀԱԾՆԵՐԻՆ	1966 թ.	գյուղից մոտ 800 մ հս-աե, լքված Մալ- գյուղի հս-աե եզրին, գետակի մոտ	Տ	
ՋՐԱՂԱՅ	18-19 դդ.	գյուղից մոտ 1.5 կմ հս-աե, լքված Մալ- գյուղից 0.5 կմ հս- աե, Մալ- գետի ձախակողմում, ձորի մեջ	Տ	կիսավեր է
ՋՐԱՂԱՅ	19 դ. վերջ	գյուղից մոտ 1 կմ հս- աե, լքված Մալ- գյուղից մոտ 200 մ հս-աե, Մալ- գետի աջ ափին	Տ	պահպանվել են պատերի ստորին շարքերը
ՎԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼԻՐ ԿՈՒՍԱՆԱՅ ԱՆԱՊԱՏ	17-18 դդ.	գյուղից 16 կմ հս-ամ	Հ	
Եկեղեցի	17 դ.		Հ	եռանալ բազիլիկ
Տապանաքար	16-17 դդ.	ագուցված է եկեղեցու մուտքի աջ կողմում	Տ	հարթ է, ծառայում է իբր- եզրաքար
Շինություններ՝ օժանդակ	17-18 դդ.	վանքի պարսպափակ բակում	Հ	ավերված են
Պարիսպ	17-18 դդ.		Հ	ավերված է

8.74 ՇՎԱՆԻԶՈՐ գյուղ

հուշարձան	կառուցված	վայր, հասցե	նշան.	հավելյալ նշումներ
ԱՄՐՈՑ ԲԵՐԴԻՆ ԶԱՐ	միջնա-դար	գյուղից 7- 8 կմ հս-աե, Վերին շեն գյուղատեղիի դիմաց, լեռնագագաթին	Հ	
ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	19 դ. 2-րդ կես	գյուղի հս եզրին	S	Հենքրիկ - Պողոս Գալստյանների տունը, երկհարկ է
ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	19 դ. վերջ- 20 դ. սկիզբ	գյուղի հս թաղամասի 2-րդ փողոցում	S	Շիրին Խա-ջատրյանի տունը, երկհարկ է
ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	17-18 դդ.	Մեղրի-Ղափան նոր ավտոճանապարհի 10-րդ կմ-ի աջ եզրին, բլրաշատ տեղանքում	Հ	
ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	19 դ. սկիզբ- 20 դ.	գյուղի ամ եզրին, ջրանցույցից մոտ 100 մ հս	S	հս հատվածում թաղումները շա- րունակվում են
ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	19 դ. 2-րդ կես-20 դ. սկիզբ	գյուղի կենտրոնում, Եկեղեցուց մոտ 100 մ աե, այգիների մեջ	S	
ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ ԳՈՍԵՐԱՆՑ ԱՄՐՈՑ ԲԵՐԴԻՆ ԶԱՐ ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	17-18 դդ. 17-20 դդ. միջնա-դար 19 դ. 2-րդ կես	գյուղից 6 կմ հս-աե, Վերին շեն տանող ճանապարհի աջ կողմում գյուղից 16 կմ հս-աե, Շվանիձորի սկզբնա- մասում, Ափկես գյուղատեղի տանող ճանապարհի աջ կողմում գյուղից 7- 8 կմ հս-աե, Վերին շեն գյուղատեղիի դիմաց, լեռնագագաթին գյուղի հս եզրին	Հ Հ Հ S	ավերված է անտառտնտեսության տարածքում, գյուղը լքվել է 1950-ական թթ. Հենքրիկ - Պողոս Գալստյանների տունը, երկհարկ է
ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	19 դ. վերջ- 20 դ. սկիզբ	գյուղի հս թաղամասի 2-րդ փողոցում	S	Շիրին Խա-ջատրյանի տունը, երկհարկ է
ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	17-18 դդ.	Մեղրի-Ղափան նոր ավտոճանապարհի 10-րդ կմ-ի աջ եզրին, բլրաշատ տեղանքում	Հ	
Գերեզմանոց	17-20 դդ.	գյուղատեղիից 500 մ հս-աե	Հ	
Եկեղեցի	17-18 դդ.		Հ	
ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ ԹՈՂՈՒՏ (ԹԵՂՈՒՏ,	17-18 դդ.	գյուղից 3 կմ հս-աե, Մեղրի-Կապան	Հ	ավերված է, աե կողմում՝ ձորակի մեջ,

ԹՈՒՂՈՒՏ)		ճանապարհից աջ		պահպանվել են ջրաղացների ավերակներ
Եկեղեցի	ուշ միջնադար	գյուղատեղիում	Հ	միանավ սրահ է
Դամբարան՝ Սարգիս գորավարի	18 դ.	գյուղատեղիից ամ	Հ	Սարգիսը Դավիթ Բեկի գորավարներից էր
Եկեղեցի	17-18 դդ.	գյուղատեղիի հս մասում	Հ	
Կամուրջ	17-18 դդ.	գյուղատեղիի հվ-ամ եզրին	Հ	միաթռիչք է, կիսավեր
Կառույց պաշտպանական	17-18 դդ.	գյուղատեղիի հվ կողմում, աջակողմյան ձորալանջին	Հ	հրակնատնե-րով երկարավուն շինություն է, պահ-պանվել է 1-2 մ բարձրությամբ
ԵԿԵՂԵՑԻ ՍՐ. ԱՍՏՎԱԾԱԾԻՆ	1879 թ.	գյուղի մեջ	Հ	եռանավ բազիլիկ
Գերեզմանոց	19-20 դդ.	Եկեղեցու մոտ	Հ	ավերվել է 1930-ական թթ.՝ կոլտնտեսու-թյան գոմեր կա-ռուցելիս
ԽԱՉԶԱՐ	17 դ.	գյուղի մեջ, Աղաբեկ Առաքելյանի տան մոտ	Հ	պարզունակ է
ԽԱՉԶԱՐ	17 դ.	գյուղի մեջ, Աղաբեկ Առաքելյանի տան մոտ	Հ	պարզունակ է
ԽԱՉԶԱՐ ՍԱՐԳՍԻ	1652 թ.	գյուղի մեջ, Աղաբեկ Առաքելյանի տան մոտ	Հ	պարզունակ է.
ՀՆՁԱՆ	20 դ. սկիզբ	գյուղի կենտրոնում, Սր. Աստվածածին Եկեղեցուց մոտ 120 մ հվ-աե	Տ	Բաղդասար Հովհաննիսյա-նի հնձանը
ՀՈՒՇԱՂԲՅՈՒՐ՝ ՀԱՅԱՍՏԱ-ՆՈՒՄ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՍՏԱՏՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՉՈՅՎԱԾ ԱՍԼԱՆ ՍՏԵ-ՓԱՆՅԱՆԻՆ, ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆԻ Ն, ՄԱՐԳԱՐ ՈՍԿԱՆՅԱՆԻՆ, ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆԻՆ	1956 թ.	գյուղի կենտրոնում	Տ	
ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒ	1984 թ.	գյուղի հվ մասում	Տ	

Մ ՁՈՐԿԱԾՆԵՐԻՆ				
ԶՐԱՆՑՈՒՅՑ	17 դ.	գյուղի հվ-ամ եզրին	Հ	

Նոնաձոր

հուշարձան	կառուցված	վայր, հասցե	նշան.	հավելյալ նշումներ
<<Քյահրիզ աղբյուր	Զրաերկրաբանական հուշարձաններ	Նոնաձոր գյուղից 1.5 կմ հս-արլ, ծ.մ-ից 670 մ բարձրության վրա		

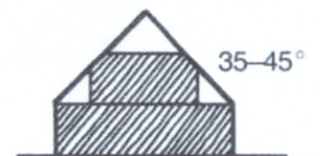
1. Շենքերի և շինությունների ծավալային ու ճարտարապետահատակագծային լուծումներին, ինչպես նաև դրանց առանձին մասերին ներկայացվող պահանջները

Նոր կառուցվող շենքերի և շինությունների նախագծման ժամանակ շենքերի մասշտաբը համապատասխանեցնել միջավայրի հետ:

Պատուհանների, դռների, ինչպես նաև շքամուտքերի բացվածքներում ողջունվում է հայկական զարդաքանդակներով դեկորատիվ տարրերի կիրառումը:

Ելնելով բնակլիմայական պայմաններից և բազմամյա փորձից՝ նպատակահարմար է լանջավոր տանիքների օգտագործումը (քառալանջ): Ողջունվում է բազմաֆունկցիոնալ, կանաչ տանիքների իրականացումը՝ խստությամբ պահպանելով կառուցման նորմատիվական պահանջները:

- Լանջավոր տանիքների կիրառման դեպքում դրանց առավելագույն թեքությունը պետք է ընդունել - 0.5:
- Լանջավոր տանիքների գագաթի բարձրությունը պետք է սահմանափակվի կառույցի խորության կեսի չափով:

Շվաքարանների կառուցման ժամանակ հաշվի առնել միջավայրի ճարտարապետության հետ համատեղելիությունը, համաձայն աշխատանքային նախագծի և խստորեն պահպանելով ինսուլացիայի նորմաները:

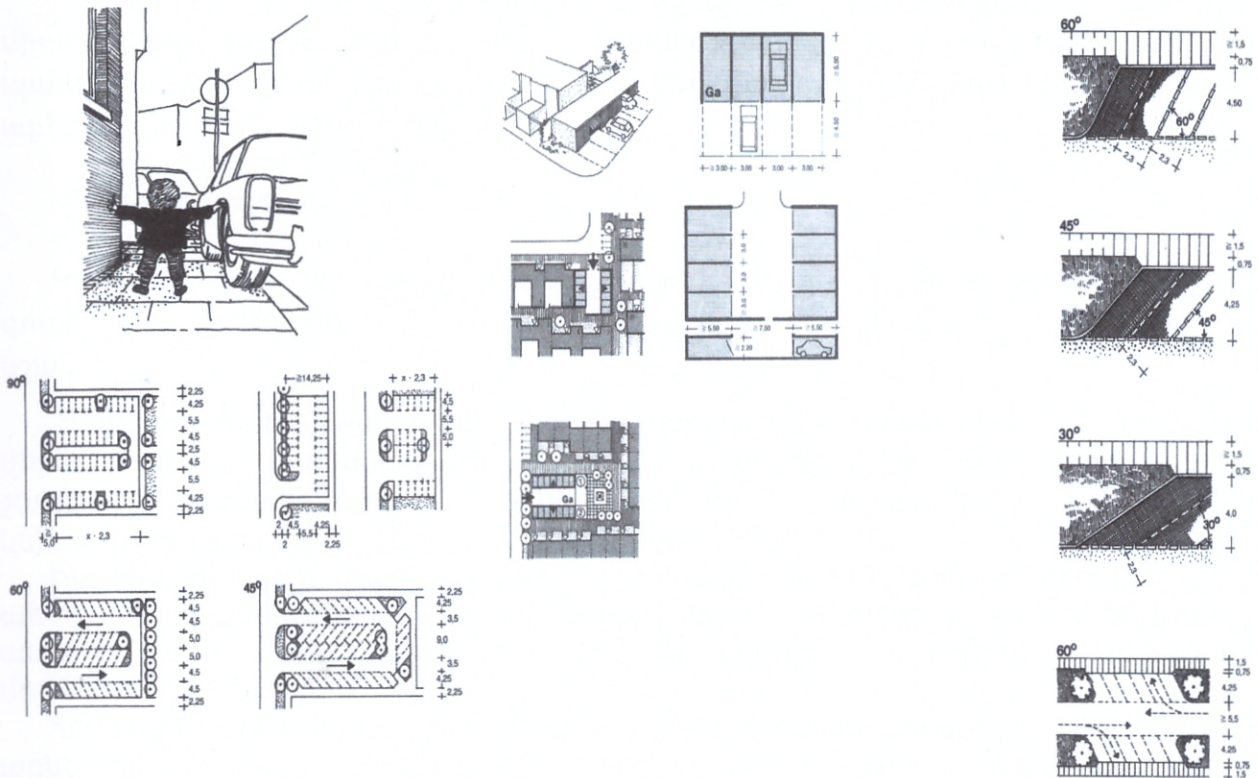
Շենքերի արտաքին երեսպատումն իրականացնելիս անհրաժեշտ է համապատասխանեցնել միջավայրի ճարտարապետական տեսքին՝ օգտագործելով տեղանքին բնորոշ բնական երեսպատման նյութեր՝ տուֆ, բազալտ, ֆելզիտ, մարմար, գրանիտ և այլն: Ելնելով քաղաքաշինական միջավայրից՝ հարակից շենքերի ճարտարապետական ձևերից կարելի է կիրառել արհեստական երեսպատման նյութեր՝ երանգավորումը համապատասխանեցնելով միջավայրին: Արտաքին լուսավորություն իրականացնել միայն հասարակական, մշակութային և վարչական շենքերի ճակատներում և շրջակայքում: Հատուկ դեպքերում նաև բնակելի շենքերում, բնակիչների համաձայնությամբ և պահպանելով լուսավորության նորմաները:

2. Փողոցների, անցումների, հետիոտն ճանապարհների ու հեծանվաուղիների (ճանապարհային ցանց), հրապարակների, ներքին բակերի, շքաբակերի (կուրդոնյերների) և հարթակների կառուցվածքին ու ձևավորմանը, ավտոկայանատեղիների կազմակերպմանը ներկայացվող պահանջները

Համայնքի տարածքում ճանապարհային ծածկույթը իրականացնել ասֆալտբետոնից, առանձին դեպքերում հնարավոր է ծածկույթի իրականացումը բնական քարերով և երկաթբետոնե ծածկով:

III-ԼՆՊ կարգի ճանապարհի երկու կողմից պահպանել չկառուցապատվող կանաչապատ շերտ՝ 12 մ լայնությամբ, սանպահպանման - կողային տեսանելիությունն ապահովելու համար՝ պարտադիր կանաչապատման պայմանով (ՀՀՇՆ IV-11.05.02-99, 5-11 կետ):

Խաչմերուկներում պահպանել տեսանելիության եռանկյունները, ապահովելով շրջադարձի նվազագույն շառավղերը եզրաքարի եզրով 5 մ-ից ոչ պակաս, հրապարակներում՝ 8մ-ից ոչ պակաս: Հեռավորությունները շենքերից - շինություններից ընդունել հծՌԿ II-60-75** կետ 10.20-ի համաձայն:

Ավտոտնակների համար հատկացվող հողամասի նվազագույն մակերեսը՝ 20 ք.մ., բաց ավտոկանգառատեղերի համար՝ 25 ք.մ.:

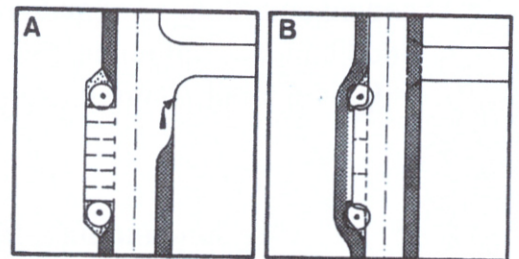
Կանգառատեղերի համար խորացումները մայթի հաշվին իրականացնել միայն սիզամարգերի - առանձին ծառախմբերի հաշվին՝ տեղական ինքնակառավարման մարմինների հատուկ թույլտվությամբ, այլ հնարավորությունների բացակայության դեպքում մայթի մեջ գրպանած-խորացմամբ ավտոկայանատեղերի կազմակերպման դեպքում ապահովել՝

➤ համաքաղաքային նշանակության փողոցների մայթերի բանուկ մասի համար նվազագույնը 2.25-3.0 մ լայնություն,

➤ շրջանային նշանակության փողոցների մայթերի բանուկ մասի համար 1.5 մ լայնություն:

Խաչմերուկ մտնող փողոցների բեռնվածության մակարդակը 0.4-0.8 հասնելու դպքում երթ-եկությունը կարգավորել լուսակիրների միջոցով (տեղադրումը՝ գործող նորմերին համապատասխան):

Փողոցների երկայնական թեքություններն ընդունվում են՝ կախված հաշվարկային արագություններից.

9 % -տեղական նշանակության փողոցի թեքություն (40 կմ/ժամ)
 7 % -50-60 կմ/ժամ արագության դեպքում
 6 % -80 կմ/ժամ արագության դեպքում
 5 % -100 կմ/ժամ արագության դեպքում

Տրանսպորտի միջոցների կանգառները պետք է տեղավորվեն, որպես կանոն, միասնական նախագծով՝ թեթև կոնստրուկցիաներից կառուցված, թափանցիկ պատերով կամ սյուներով շինությունների մեջ, կահավորված լինեն նստարաններով և արհեստական լուսավորությամբ:

Առավելագույն չափերը՝

- երկարությունը՝ 3.6 մ
- լայնությունը՝ 2.0 մ

Կանգառներում հնարավորության դեպքում պետք է իրականացնել արգելակման գոտիներ: Պարտադիր են համապատասխան նշագծումները և երթևեկության նշանները:

Ցանկացած ճարտարապետական կառուցապատման կամ հուշարձանների վերականգնման ժամանակ անհրաժեշտ է ընդունել որոշումներ՝ հաշմանդամների շահերի առավելագույն պահպանումով՝ ապահովելով վերջիններիս կենսագործունեության լիարժեք պայմաններ:

Ինչպես բնակելի թաղամասերը, այնպես էլ ճանապարհափողոցային ցանցը, պետք է նախատեսվեն ազգաբնակչության վերոնշյալ խմբերի համար երթուղիների ապահովմամբ՝ հասարակական տրանսպորտից օգտվելու հարթակների, մոտեցումների ձևավորմամբ:

Հետիոտն ուղիների նախատեսման ժամանակ հնարավորության դեպքում հաշվի առնել երկայնական ուղղությամբ 5 %-ից ոչ ավելի թեքությունների ապահովումը, խիստ ռելիեֆային պայմանների դեպքում՝ մինչև 10 % թեքությամբ, սակայն, ապահովելով հորիզոնական տեղամասեր 12 մ ընդմիջումներով:

Ավտոկանգառների, հասարակական տրանսպորտի կանգառների, աստիճանների - պանդուսների, շենքերի շքամուտքերի, վերելակների, սպորտային կառույցների կազմակերպման ժամանակ առաջնորդվել թիժ 62-91 ՇՏՐՍՀՈ 1994 պահանջներով: Ճանապարհային ցանցին հարող պարիսպների և ցանկապատերի կառուցման ժամանակ անհրաժեշտ է հաշվի առնել ճանապարհի կողնակների նորմավորված չափերը: Հենապատերի և ցանկապատերի երեսպատումը իրականացնել տեղանքի ճարտարապետական միջավայրին համահունչ:

3.Լանդշաֆտին, այգեպուրակային շինարարությանը և կանաչապատմանը ներկայացվող պահանջները

Զբոսայգիները և հետիոտն ուղիները անհրաժեշտ է նախատեսել հետիոտնի մասսայական հոսքուղու ուղղությամբ: Զբոսայգու տեղադրությունը, երկարությունը և լայնությունը, ինչպես նաև փողոցի լայնական պրոֆիլում անհրաժեշտ է որոշել հաշվի առնելով փողոցի ճարտարապետահատակագծային լուծումները և նրա կառուցապատումները: Զբոսայգիներում և հետիոտն ուղիներում անհրաժեշտ է նախատեսել հրապարակներ կարճատև հանգստի համար:

Ընդհանուր օգտագործման կանաչապատ տարածքները պետք է լինեն բարեկարգված և կահավորված փոքր ճարտարապետական ձևերով՝ շատրվաններով և ջրավազաններով, աստիճաններով, թեքահարթակներով, հենապատերով, շվաքարաններով, լուսարձակներով և այլն: Լուսարձակների քանակությունը որոշվում է տարածքի լուսավորության նորմաներով:

Լանդշաֆատա-ռեկրացիոն գոտիներում ճանապարհային ցանցի ուղեգծումը անհրաժեշտ է իրականացնել հնարավորինս փոքր թեքություններով հետիոտնի տեղաշարժի հիմնական ուղղությանը համապատասխան և հաշվի առնելով սպորտ հրապարակների և խաղահրապարակների ամենափոքր հեռավորությունը: Քայլուղու լայնությունը պետք է 0.75 մետրի պատիկ լինի (մեկ մարդու երթևեկության գոտու լայնությունը):

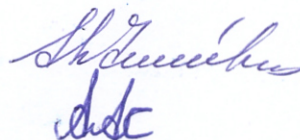
Լանդշաֆատա-ռեկրացիոն գոտիներում ճանապարհ-արահետային ցանցի մակերևույթի ծածկույթը անհրաժեշտ է իրականացնել սալիկներով, խճով և ուրիշ ամուր հանքային նյութերով՝ թույլ տալով ասֆալտբետոնե ծածկույթի օգտագործումը հատուկ դեպքերում:

Շենքերից, շինություններից, ինչպես նաև ինժինեռական օբյեկտներից ծառերի և թփուտների միջև հեռավորությունը անհրաժեշտ է պահպանել համաձայն աղյուսակի.

Շենք, շինություն և ինժինեռական օբյեկտներ	Հեռավորությունը(մետր) շենքից, շինությունից և ինժ. օբյեկտներից մինչև	
	Ծառի բունը	Թփուտներ
Շենքի և շինության արտաքին պատ	5	1,5
Մայրեզր	0,7	0,5
Փողոցի երթևեկելի մասի եզրը, ճանապարհի ամրացված կողնակի կամ ջրհավաք առվի եզրը	2	1
Լուսավորության ցանցի հենասյուներ, կամրջային հենարան, էստակադ.	4	-
Շեպի, պատշգամբի ստորոտ	1	0,5
Հենապատի ստորոտ	3	1
Ստորգետնյա ցանցեր		
Գազամուղ, կոյուղի	1,5	-
Զեռուցման ցանց	2	1
Զրամատակարարման խողովակ, դրենաժ	2	-
Հոսանքի մալուխ և կապի մալուխ	2	0,7

Ծանոթություն. Աղյուսակում ներկայացված ցուցանիշները վերաբերվում են ծառերին՝ որոնց սաղարթի տրամագիծը չի գերազանցում 5 մետրը և պետք է ավելացվեն ավելի մեծ սաղարթի տրամագիծ ունեցող ծառերի համար:

ԱՇԽԱՏԱԿԱԶՄԻ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ՝
ՔԱՂԱՔԱՇԻՆՈՒԹՅԱՆ ԲԱԺՆԻ ՊԵՏ՝

ԱՆՆԱ ՆԱԿԱՍԱՐԴՅԱՆ
ԱԲՐԱՀԱՄ ՍԱՐԳՍՅԱՆ